

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työelämä- ja markkinaosasto
Hallitusneuvos Liisa Huhtala

Lausunto
03.10.2017

1/4

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS ALKOHOLILAIKSI JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI (HE 100/2017 vp)

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi alkoholilaki, jonka tavoitteena on alkoholihaittojen ehkäiseminen. Lain lähtökohtana olisi muun muassa säilyttää Alkon vähittäismyyntimonopoli sekä alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua koskeva lupajärjestelyt. Uudistuksessa alkoholipitoisiin aineisiin liittyvän elinkeinotoiminnan luvanvaraisuutta koskeva säännökset ehdotetaan kuitenkin koottavaksi yhteen.

Alkolle kuuluvaa alkoholijuomien vähittäismyyntin yksinoikeutta esitetään muutettavaksi sallimalla luvanvaraiseen vähittäismyyntiin kaikki enintään 5,5 tilavuusprosenttia sisältävät alkoholijuomat. Anniskeluun liittyvää sääntelyä kevennettäisiin muutamalla anniskeluajan jatkamista koskeva lupamenettely ilmoitusmenettelyksi. Anniskelulupien jakamista A-, B- tai C-lupiin luovuttaisiin ja jatkossa yhdellä luvalla saisi anniskella kaikkia alkoholijuomia. Lisäksi anniskelupaikat saisivat oikeuden enintään 5,5 tilavuusprosenttia sisältävien alkoholijuomien vähittäismyyntiin.

Työ- ja elinkeinoministeriö tukee hallituksen esityksen tavoitteita ja pitää tärkeänä elinkeinopoliittisiin näkökohtiin, toimijoiden hallinnollisen ja sääntelytaakan keventämiseen ja kilpailun edistämiseen liittyviä toimenpiteitä.

Lupajärjestelmien keventäminen ja selkeyttäminen

Esitys sisältää lukuisia toimenpiteitä, joiden tavoitteena on vähentää yrityksille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa sekä sääntelytaakkaa. Tätä voidaan pitää myönteisenä erityisesti matkailu- ja ravintolaelinkeinon näkökulmasta. Uudistuksen kaikki osat eivät suoranaisesti vähennä yritystoiminnan kustannuksia, mutta sääntelytaakan keveneminen parantaa kuitenkin välillisesti yritystoiminnan toimintaedellytyksiä.

Näitä uudistuksia ovat muun muassa ravitsemusliikkeiden aukioloaikaa koskevien säädösten kumoaminen, ravintoloiden mahdollisuus saada vähittäismyyntilupa, tilapäisten anniskelulupien tarpeen vähentäminen,

henkilökunnan pätevyys ja ikävaatimusten keventäminen, jolla helpotetaan alalle työllistymistä ja uusien yritysten perustamista. Lisäksi jakokäytäntöjen hakemisen muuttaminen ilmoitusmenettelyksi ja tarpeettoman yksityiskohtaisen sääntelyn purkaminen muun muassa alkoholin annostelua koskien parantavat yritystoiminnan toimintaedellytyksiä.

Toisaalta ehdotus sisältää lupaviranomaiselle annetun laajan oikeuden asettaa ehtoja ja rajoituksia yksittäiselle luvanhaltijalle. Esityksen 22 §:ssä säädettäisiin lupaviranomaisen oikeudesta määrätä anniskelulupaan, anniskelualueeseen tai anniskeluaikaa liittyviä ehtoja ja rajoituksia. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää ongelmallisena, jos eri alueilla toimivat yksittäiset yritykset joutuisivat eriarvoiseen asemaan, jos lupaviranomaisten näkemykset eroavat toisistaan. Käsittelyn aikana tulisi arvioida, onko lupaviranomaiselle tarpeellista antaa laaja harkintavalta kaikkien 22 §:n 2 momentissa koskevien asioiden osalta. Esitykseen sisältyy lisäksi uusia vaatimuksia kuten 45 §:ssä ehdotettu velvoite asettaa järjestyksenvalvoja jokaista alkavaa 100 asiakasta kohti yksinomaan valvomaan järjestystä, jos anniskelua jatketaan klo 1.30 jälkeen. Lupaviranomainen voisi myöntää tästä poikkeuksen. Nykyisin järjestyksenvalvoja asetetaan tarpeen mukaan ja esitetty säännös heikentäisi erityisesti pienten noin 50 asiakaspaikkaa sisältävien pubien asemaa ja kannattavuutta.

Sääntelyn keventämisen vastapainoksi esitetään luvanhaltijoille omavalvontavelvoitetta. Esityksen 56 §:n mukaan luvanhaltijoiden tulisi itse suunnitella ja päättää toimenpiteistä, joilla varmistettaisiin toimintansa lainmukaisuus. Työ- ja elinkeinoministeriö kannattaa omavalvonnan lisäämistä ja esittää harkittavaksi, voisiko järjestyksenvalvontaa koskevat säädökset korvata omavalvonnan ja sitä koskevan suunnitelman keinoin.

Esitykseen sisältyvään käsityöläisöluiden vähittäislupajärjestelmän käyttöönottoon työ- ja elinkeinoministeriö suhtautuu myönteisesti, koska se olisi omiaan lisäämään alan toimijoiden vähittäismyymälämahdollisuuksia ja kilpailua. Lisäksi se mahdollistaa uudenlaisten matkailupalveluiden kehittämisen ja tarjoamisen.

Luvan myöntäminen

Esityksen 9 §:ssä säädettäisiin luvan myöntämisestä ja luvan voimassa olosta. Pykälän 2 momenttiin on otettu säännös, jonka mukaan laissa tarkoitettuihin lupiin ei sovelleta palvelujen tarjoamisesta annetun lain (1166/2009) 13 §:ää.

Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että pykälän 2 momentti tulee poistaa. Lailla palvelujen tarjoamisesta on pantu kansallisesti täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/123/EY palveluista sisämarkkinoilla. Laissa säädetään palveluiden tarjoamisen edellytyksenä olevan luvan myöntämisestä ja lain 11-13 §:ään sisältyy lupamenettelyn kannalta keskeisiä viranomaisia koskevia velvoitteita. Lain 11 §:ssä säädetään, että viranomaisen tulee antaa luvan hakijalle saapumistodistus. Lain 12 §:ssä säädetään lupahakemuksen käsittelyajasta ja 13 §:ssä luvan tulemisesta automaattisesti myönnettyksi tilanteessa, jossa viranomainen ei ole itse arvioimassa käsittelyajan kuluessa ratkaissut hakemusta.

Palveluiden tarjoamisesta annetun lain lupamenettelyyn liittyviä säännöksiä 11 – 13 § sovelletaan alkoholilaissa tarkoitettuihin lupamenettelyihin, eikä niistä voida poiketa erityislaissa.

Etämyynti

Esityksessä kuvataan EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntöä koskien erityisesti Suomen ja Ruotsin alkoholilainsäädäntöä ja sen EU-oikeuden mukaisuutta. Helsingin hovioikeuden tekemässä ennakkoratkaisupyyntöissä C-98/2014 Visnapuu EU-tuomioistuin otti kantaa siihen, onko nykyiseen alkoholilakiin sisältyvä kieltä myydä alkoholijuomia ulkomailta suomalaisille kuluttajille laillinen. Etämyyntikieltoa ei pidetty EU-oikeuden vastaisena, jos kansallinen tuomioistuin varmistuu siitä, että lainsäädäntö täyttää suhteellisuusperiaatteen vaatimukset. Helsingin hovioikeus antoi keväällä tuomion, joka ei ole vielä lainvoimainen.

Luonnos hallituksen esitykseksi ilmoitettiin Euroopan komissiolle marraskuussa 2016 direktiivin (EU) 2015/1535 mukaisesti. Ilmoitusmenettelyn tarkoituksena on ehkäistä etukäteen kansallisesta sääntelystä koituvia sisämarkkinaesteitä. Komissio antoi esityksestä yksityiskohtaisen lausunnon ja kiinnitti huomioita myös etämyyntiä koskevaan sääntelyyn. Suomi vastasi komission yksityiskohtaisessa lausuntoon kuvaten nykyistä sääntelyä ja sitä koskevaa EU-tuomioistuinkäytäntöä.

Ottamatta kantaa etämyyntikieltoon sinänsä, työ- ja elinkeinoministeriö pitää esityksen kiellosta säätämisen tapaa epäselvänä. Kieltä ei ilmene lakitekstistä suoraan vaan epäsuorasti vaatien useiden pykälien tulkintaa yhdessä kuten nykyisin. Tämä aiheuttaa oikeudellista epävarmuutta toimijoille ja lain soveltajille.

Kaupan toimijoiden määräävä markkina-asema ja toimittajien tasapuolinen kohtelu

Ehdotuksessa Alkolle kuuluvaa alkoholijuomien vähittäismyyntiin yksinoikeutta esitetään muutettavaksi sallimalla luvanvaraiseen vähittäismyyntiin kaikki enintään 5,5 tilavuusprosenttia sisältävät alkoholijuomat. Kaupan keskittyneen rakenteen vuoksi olisi perusteltua samalla edellyttää, että ainakin määräävässä markkina-asemassa olevat valtakunnalliset kaupan toimijat sitoutuisivat samankaltaiseen tuottajien ja muiden toimittajien yhdenvertaiseen kohteluun, jota Alko käyttää oman tuotevalikoimansa osalta. Tällä varmistettaisiin toimittajien tasapuolista kohtelua ja ehkäistäisiin ennalta tilanteet, joissa kaupan tuotepolitiikka ja ostoehdot käytännössä ratkaisisivat esimerkiksi paikallisten pienpanimoiden toiminta- ja kasvuedellytykset.

Laki majoitus- ja ravitsemustoiminnasta (308/2006)

Esityksessä ehdotetaan ravitsemisliikkeiden aukiolosääntelyn kumoamista. Nykyisin voimassa olevan lain 3 §:ssä säädetään ravitsemisliikkeen aukioajasta ja 4 §:ssä aukioloajan pidennyksestä.

Työ- ja elinkeinoministeriö tukee aukiolon vapauttamista. Tämä olisi linjassa 1.1.2016 voimaan tulleen kauppajen aukiolosääntelyn vapauttamisen kanssa ja tukisi osaltaan matkailu- ja ravintolaelinkeinon toimintaedellytyksiä ja yritysten tasapuolisia kilpailuedellytyksiä. Alkoholijuomien anniskeluajasta säädettäisiin edelleen alkoholilaissa samoin kuin alkoholijuomien vähittäismyyntiajasta vähittäiskaupassa.

Ministeriöllä ei ole huomautettavaa myöskään muihin majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annettuun lakiin esitettyihin muutoksiin.